

קול צופיין

קול צפ"ן נשאו קול יחדו ירגנו

השיעור השבועי מיסודו של מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל האל-קי הרב **מרדכי אליהו** זצוק"ל

וישב תשע"ט

השיעור נמסר ע"י הרה"ג **שמואל אליהו** הרב הראשי של צפת

מצווה לספר בסיפור הנס כל אותו שבוע

כשהוא עבד לפוטיפר במצרים, על כן פוטיפר ממנה אותו למושל בביתו. "וַיִּפְקְדֵהוּ עַל-בֵּיתוֹ וְכָל-יְשֻׁלּוֹ נָתַן בְּיָדוֹ" (לט ד). גם בבור רואה שר בית הסוהר את כוח ההנהגה החיובי של יוסף, על כן "וַיִּתֵּן שָׂר בֵּית-הַסֹּהַר בְּיַד-יוֹסֵף אֶת-כָּל-הַאֲסִיּוֹת" (לט כב). לא פלא שיוסף נוהג כך גם כשהוא מובא אל פרעה, ונותן למלך עצות גם מבלי להישאל. "וַיַּעֲשֶׂה פְרָעָה וַיִּפְקֶד פְּקָדִים עַל הָאָרֶץ וְחֻמֹּשׁ אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשָׁבַע שָׁנֵי הַשָּׁבָע" (בראשית מא לד). כך צומחים מלכים, ומעשה אבות סימן לבנים.

מצווה לספר בנס

מלכות יוון על ישראל בימי הבית השני – מאה ושמונים שנה
התכונה הזאת הייתה במתניהו ובניו. הם ראו את קרן האור הקטנה של הפך הקטן בתוך כל החושך הגדול של יוון שמלכה על כל העולם. הם נאחזו בה והביאו באמצעותה אור גדול לעולם כולו. כדי להבין את גודל החושך מספרת לנו הגמרא שמלכות יוון שלטה על ישראל 180 שנה! "מלכות פרס בפני הבית (השני) - שלשים וארבע שנה. מלכות יון בפני הבית - מאה ושמונים שנה. מלכות חשמונאי בפני הבית - מאה ושלוש, מלכות בית הורדוס - מאה ושלוש" (עבודה זרה ט ע"א).

מלכות חשמונאים תחת מלכות רומי ברוב השנים

הרמב"ם (חנכה ג א) כותב: "וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים וכו' וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנה עד החורבן השני". אלא ש-200 השנים הללו כוללות בתוכן את מלכות הורדוס הגר האדומי שרדף את חכמי ישראל, ומתוך 206 השנים, במשך 180 שנה הם היו תחת מלכות רומי. "כשחלה רבי ישמעאל בר יוסי שלחו ליה רבי אמור לנו שנים וג' דברים שאמרת לנו משום אביך. אמור להו מאה ושמונים שנה קודם שנחרב הבית פשטה מלכות הרשעה על ישראל" (עבודה זרה ח ע"ב). רק 26 שנים לא לחצו הרומאים את ישראל. "עשרין ושית שנין קמו בהימנותיהו בהדי ישראל ולא אישתעבדו בהו".

וַיְהִי ה' אֶת יוֹסֵף וַיְהִי אִישׁ מַצְלִיחַ

מצליחים להתמודד

המילה "הצלחה" כתובה בתורה תשע פעמים, ותמיד היא מופיעה במקרה שבו יש התמודדות. כך, ארבע פעמים מופיעה המילה בסיפור עבד אברהם שהולך להביא את רבקה מבית לבן ובתואל. שלוש פעמים היא כתובה בהקשר של יוסף במצרים, "אין שר בית הסוהר ראה את כל מאומה בידו באשר ה' אתו ואשר הוא עשה ה' מצליח" (בראשית לט כג. שני המקרים האחרים עוסקים בחוסר הצלחה. "למה זה אתם עבדים את פי ה' והוא לא תצליח". במדבר יד מא. דברים כח כט).

הצלחתו של יוסף היא במצרים, שמתעבת עבריים (בראשית מג לב). ארץ העריות ערוות הארץ, "אשר בשר חמורים בשכם" (יחזקאל כג כ). חברה נצלנית שנקראת בית עבדים. קשה לדמיין דבקות בה' במצבים כאלה, אבל זה בדיוק מה שאומרת התורה, "וַיְהִי ה' אֶת יוֹסֵף". גם בבית אדוניו המצרי (לט ב) וגם כשהיה בבור בבית הסוהר (לט כא).

אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה

יוסף היה חייב להיות במצרים בשמחה, כי אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה. מפליא שהוא לא מבין מניין באה עצבות לכל הנוכחים בבור. "וַיִּשְׂאֵל אֶת סֵרְסִי פְרָעָה אֲשֶׁר אִתּוֹ בְּמִשְׁמֹר בֵּית אֲדֹנָיו לֵאמֹר מִדּוּעַ פָּנֶיךָ רָעִים הַיּוֹם" (בראשית מז). מסתבר שבסביבת יוסף לא היו האסירים יכולים להראות פנים רעות. גם מהאחים הוא מבקש לא להתעצב, למרות שמכרו אותו לעבד: "וַעֲתָה אֵל תַּעֲצֹבוּ וְאֵל יַחַר בְּעֵינֶיכֶם כִּי מִכְרַתֶּם אֹתִי הֲנֶה כִּי לְמַחֲיָה שְׁלַחְנִי אֱלֹהִים לְפָנֶיכֶם" (בראשית מה ה). וגם כשיעקב כבר איננו, יוסף ממשיך לנחם את אחיו: "וַעֲתָה אֵל תִּירָאוּ אֲנֹכִי אֲכַלְכֶּל אֶתְכֶם וְאֶת טַפְכֶּם וַיְנַחֵם אוֹתָם וַיְדַבֵּר עַל לִבָּם" (נ כא). אולי זה הכוח שבזכותו מצליח יוסף להיות עם ה' גם בהיותו בארץ תלאובות.

התנהגות מלכותית גם בבור

היחס הזה לחיים היה גם היחס של יהודה המכבי וכל החשמונאים, הסתכלות שמביאה אדם להנהגת ציבור. התכונה הזאת קורנת מיוסף גם

רואים את האור ומצווה להגדילו ולפרסמו

ודאי יהיו שישאלו: אם היינו רוב השנים תחת מלכות יוון ואחר כך תחת מלכות רומא, מה בדיוק היה הנס ועל מה הייתה ההודאה הגדולה של חנוכה? הרי לא זו בלבד שהמלחמות לא פסקו אחרי נס פך השמן, הן אף התגברו ביתר שאת וביתר עוז. יש כאן נר אחד קטן בתוך אפלה גדולה!

המזל של עם ישראל הוא שיהודה וחבריו החשמונאים הסתכלו על המציאות בעיניים של יוסף הצדיק, ולכן הם זכו למלוכה. הם הסתכלו על האור הקטן שמגלה סייעתא דשמיא גדולה וקבעו שמונה ימים של הלל והודאה לה' יתברך.

וכך כותב הרמב"ם: "מצות נר חנוכה - מצוה חביבה היא עד מאוד, וצריך אדם להזהר בה כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח הא-ל והודיה לו על הנסים שעשה לנו" (פ"ד, ה"ב). מלמד אותנו הרמב"ם שמצוות פרסומי ניסא היא לא רק בהדלקת הנרות, אלא גם בסיפור הנסים שהיו בחנוכה. מעיו מה שאנו עושים בליל הסדר, שמצווה לספר ביציאת מצרים כל אותו הלילה.

וכתבו אותה שעה וכונו ואותו היום עשאוהו יום טוב".

הריגתו של גסקלגס ביטלה את הגזירה, כפי הנוהג שהיה בעולם העתיק לפיו אם מת מי שגזר גזירה - מתבטלת הגזירה (רש"י מגילה טו ע"ב). עם זאת לא בטלו גזירות היוונים. הם המשיכו לנסות לקעקע את התורה ולהעביר את ישראל על דתם.

והיו עיני וליבי שם כל הימים

הקרבות עם מלכות יוון התמשכו גם בימי יוחנן כהן גדול, אביו של מתתיהו. חכמינו מספרים כי גם הוא שמע בת קול מבית קודש הקדשים על ניצחונות בית חשמונאי מקודש הקדשים. "יוחנן כהן גדול שמע בת-קול מבית קדשי הקדשים שהוא אומר, נצחו טל'א, ונא'לו לאגחא קרבא פאנטוק'א". ופירש רש"י "שהלכו פרחי כהונה בני בית חשמונאי להלחם עם יוונים לפני יום הכפורים ונלחמו ביום הכפורים ושמע יוחנן בת קול כשהיה עובד עבודת יום הכפורים" (סוטה לג ע"א). מסתבר שיש קשר הדוק בין השכינה השוכנת במקום הקדוש ביותר ביום הכיפורים לבין החיילים המוסרים את נפשם למען עם ישראל בשדה הקרב. מסתבר שעייני הקב"ה היו נתונות בשעת המלחמה על בניו, שנלחמים על חייו של עם ישראל ועל חרותו.

יום ניקנור - המלחמות שאחרי נס פך השמן

בכל יום ויום היה מניין ידו על יהודה וירושלים, ואומר אימתי תפל בידו וארמסנה

בכ"ה בכסלו סיים יהודה המכבי את השתלטותו על ירושלים וטיהר את המקדש. בעקבות פעולות אלו של יהודה נקבעו ימי החנוכה כימי חג הודיה לדורות (מקבים א ד נב-נח). היוונים לא השלימו עם ניצחונם של יהודה המכבי, ושנתיים מאוחר יותר התחדשו הקרבות נגדו, עד שבסופם הוא נאלץ לוותר על אחיזתו בירושלים. הכוח בפיקודו נסוג לאזור ההררי שבצפון ירושלים, שם התארגן לקראת הבאות.

דמטריס הראשון לא יכול היה לראות בשוויון נפש את התחזקותו של יהודה המכבי, ושלוש שנים אחר כך הוא שלח את ניקנור, אחד מבכירי מפקדיו, כדי להילחם ביהודה ולהפסיק את פעולותיו המרדניות. הלה התיישב בחקרא בירושלים וניסה ללכוד את יהודה בדרכי מרמה של משא ומתן.

נקצצו בהונות ידיו ורגליו, ותלאום בשערי ירושלים משלא עלה הדבר בידו, יצא דמטריס למערכה נגד יהודה. הקרב התחולל בכפר שלמא מצפון לירושלים ונסתיים בכישלון של ניקנור, עד שנאלץ לחזור לירושלים, שם שלט על המקדש ועל העיר, כשהוא מחכה לתגבורת שתגיע מאנטיוכיה. כעבור זמן הגיעה תגבורת מסוריה. הכוח הסורי נע על ציר מעלה בית חורון בדרכו לעבר גב ההר. ניקנור יצא לקבל את פניה של התגבורת הזאת, ולאחר ששני הכוחות התאחדו, הם יצאו למלחמה נגד יהודה, אשר חנה בחדשה, הסמוכה לקצהו המזרחי של מעלה בית חורון, בקרבת גבעון.

בגמרא בבלי כתוב: "תנאי, ניקנור אחד מאפרכי יונים היה, ובכל יום ויום היה מניין ידו על יהודה וירושלים, ואומר, אימתי תפל בידו, וארמסנה. וכשגברו בית חשמונאי ונצחום, ונקצצו בהונות ידיו ורגליו, ותלאום בשערי ירושלים. אומר, פה שהיה מדבר בגאון, וידיים שהיו מניפות על יהודה וירושלים תעשה בהם נקמה" (תענית יח ע"ב). ובגמרא ירושלמי: "יום תלת

יש קשר הדוק בין השכינה השוכנת במקום הקדוש ביותר ביום הכיפורים לבין החיילים המוסרים את נפשם למען עם ישראל. עייני הקב"ה נתונות בשעת המלחמה על בניו, שנלחמים על חייו של עם ישראל ועל חרותו

השכינה עם החיילים בשדה הקרב

בת-קול מבית קדשי הקדשים

על הרדיפות שרדפו היוונים את היהודים מספרת הגמרא, כי בימי שמעון הצדיק גייס קלגס אחד מיורשי אלכסנדר צבא גדול לבוא לכבוש את ירושלים ולהציב צלם בהיכל. "ושבו מעשה בשמעון הצדיק ששמע בת-קול מבית קדשי הקדשים שהוא אומר, בטילת עבדתא, דאמר סנאה לאיתא על היכלא, ונהרג גסקלגס, ובטלו גזרותיו, וכתבו אותה שעה - וכן" (סוטה לג ע"א). שמעון הצדיק, שהיה כהן גדול, שומע מקודש הקדשים בת קול שאומרת כי התבטל גיוס החיל שהיה אמור השונא להביא על היכל הקודש בירושלים, ונהרג גסקלגס, ובטלו גזירותיו (ירושלמי סוטה מה ע"ב).

אתקטיל קסגלגס ובטלו גזרותיו

במגילת תענית מבואר הסיפור ביתר פירוט: "בעשרין ותריין" של חודש שבט "בטילת עבדתא דיאמר סנאה לאיתא להיכלא דילא למספד. מפני ששלח קסגלגס את הצלם להעמידו בהיכל ובאה שמועה לירושלם ערב החג. אמר להם שמעון הצדיק עשו מועדיכם בשמחה שאין דבר מכל הדברים ששמעתם. מי ששכן שכירתו בבית הזה כשם שעשה נסים לאבותינו בכל דור ודור כך יעשה לנו נסים בזמן הזה.

וכיון שראה שהיו משמשים ובאין אמר להם צאו וקדמו לפניהם יצאו מלאכים וקדמו לפניהם. מלאך אחד לעכו והשני לצור והשלישי לצידן והרביעי לכזיב. וכשנודע הדבר

יצאו מלפניו כל גדולי ירושלם אמרו נמות ולא תהא כזאת. היו צועקים ומתחננים לשליח. אמר להם השליח עד שאתם צועקים ומתחננים לי צעקו והתחננו לאלהיכם שבשמים.

כיון שהגיע לכרכין ראה בני אדם שהם מקדימים אותו מכל כרך וכרך, כיון שראה אותם היה תמה אמר כמה מרובין אלו. אמרו לו: אלו הן היהודים שהקדימו לפניך לכל כרך וכרך. נכנס לכרכין וראה את בני אדם שהן מוטלין בשווקים על השק ועל האפר. לא הגיע לאנטיפטרס עד שבאה לו אגרת שנהרג קסגלגס מיד נטל את הצלם ונתנו לישראל וגררו אותו. ושמע שמעון קול מבית קדשי הקדשים שהוא אומר בטילת עבדתא דאמר סנאה לאיתא להיכלא אתקטיל קסגלגס ובטלו גזרותיו

עֲשׂוֹר בִּיה (באדר) יום נִקְנוֹר. מִהוּ יוֹם נִקְנוֹר? שֶׁלֹּטוֹן (חיל רגלי) מִשָּׁל מְלָכּוֹת וְיוֹן עוֹבֵר (היה עובר) לְאֶלְפִסְנֶדְרָא. רָאָה אֶת יְרוּשָׁלַם וְחִירָף וְגִידָף וְנִיָּאֵץ וְאָמַר, בְּשׁוֹבִי בְּשָׁלוֹם אֶתּוֹן אֶת הַמֶּגֶדֶל הַזֶּה. וְיָצָא אֵלָיו אֶחָד מִשָּׁל בֵּית חֲשׂוֹמִינִי וְהָיָה הוֹרֵג בְּחִיּוֹלוֹתָיו עַד שֶׁהָגִיעַ לְקִרְבּוֹ בִּין שָׁלוֹ. וְכִינּוּ שֶׁהָגִיעַ לְקִרְבּוֹ שָׁלוֹ קָטַע אֶת יָדוֹ וְחָתַךְ אֶת רֹאשׁוֹ וְתָחָן בְּעֵץ וְכָתַב מַלְמָטוֹ. הִפָּה שְׂדִיבֵר בְּאֶשְׁמָהּ, וְהִדְּ שִׁפְשֻׁפָּה בְּגִאָוָה, וְתִלְוִין בְּקוֹנָטָס (על עץ גבוה) נָגַד יְרוּשָׁלַם" (תענית יב ע"א. מגילה ו).

חֲזָקוֹ וְאִמְצוֹ כִּי כֹכָה יַעֲשֶׂה ה' לְכָל אִיבֵיכֶם

המעשה הזה של תליית ידיו וראשו של ניקנור מול שערי ירושלים הוא מעשה חריג, לכל הדעות. אלא שהוא נעשה כדי לחזק את רוחו של עם ישראל, שהיה מפוחד מעוצמת היוונים ומעוצמת ניקנור. שלא יפחדו מקול המונום וגאוותם. ממש כשם שעשה יהושע בן נון שרצה לחזק את לב ישראל ולב אנשי המלחמה כנגד הכנענים: "וַיְהִי כְהוֹצִיָאם אֶת הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה אֶל יְהוֹשֻׁעַ וְאֶקְרָא יְהוֹשֻׁעַ אֶל כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֶל קָצִינֵי אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה הִהְלָכְנוּ אִתּוֹ קֶרֶב וַיִּשְׁמְנוּ אֶת רַגְלֵיכֶם עַל צִנּוֹרֵי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה וַיִּקְרְבוּ וַיִּשְׁמְנוּ אֶת רַגְלֵיהֶם עַל צִנּוֹרֵיהֶם". יהושע מסביר לכל העם ולראשי הצבא כי כל המעשה הזה נועד לחזק את רוחם שלא יפלו במלחמה. "וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם יְהוֹשֻׁעַ אֵל תִּירָאוּ וְאֵל תִּתְּחוּ חֲזָקוֹ וְאִמְצוֹ כִּי כֹכָה יַעֲשֶׂה ה' לְכָל אִיבֵיכֶם אֲשֶׁר אִתְּם נִלְחָמִים אוֹתָם: וַיָּבֹאוּ יְהוֹשֻׁעַ אֶתְּרֵי כֹן וַיְמִיתֵם וַיִּתְּלֵם עַל חֲמִשָּׁה עֲצִים וַיְהִי תִלּוּם עַל הָעֲצִים עַד הָעֶרֶב" (יהושע ו).

ותחי רוח העם ויחוגו את היום ההוא בשמחה גדולה

בספר החשמונאים מסופר כי בניצחון הזה במיוחד קיבל העם כולו כוח. כל המתחבאים במערות יצאו מהפחד שלהם ורדפו אחרי שרידי חיל ניקנור העצום. "ויהי ביום שלושה עשר לחודש אדר וערכו מלחמה, וינגף חיל נקנור, והוא נפל ראשונה במערכה. וירא העם כי נפל שר צבאם, וישליכו את הנשק וינוסו. וירדוף יהודה אחריהם דרך יום אחד מחדשה ועד גזר, ויריעו בחוצרות אחריהם לתת אות לכני ישראל. ויצאו מכל חוות ארץ יהודה מסביב ויפלו עליהם. ויהי בפנות האוֹיב לקראתם, ויפלו כולם בחרב עד לא נשאר שריד ופליט.

ויעט העם אל השלל, ויכרתו את ראש נקנור ואת ידו הימנית אשר נשא בגאון לבבו, ויקיעום בירושלים. ותחי רוח העם ויחוגו את היום ההוא בשמחה גדולה, ויצוו לחוג את יום השלושה עשר לחודש אדר מימים ימימה" (חשמונאים א' פרק ז).

מעטים מול רבים

מִן הָרַב אֲלִיהוּ זְצוּק"ל הִיָּה מִזְכִּיר אֶת דְּבָרֵי רִשִׁי, שֶׁאִמַּר כִּי בַתְחִילַת הַמִּלְחָמָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל בִּיּוּנִים הָיוּ מִמֶּשׁ מַעֲטִים מִוּל רַבִּים, 12 בְּנֵי חֲשִׁמּוֹנָי וְאַלְעֹזֵר כִּנְגַד כְּמָה רַבּוּבוֹת. עֲלֵיהֶם הַתְּפִלָּה מִשֶּׁה "וּלְלוּ אִמַּר... בְּרַךְ ה' חֵילוֹ", עַל הַחֵיילִים מִשְׁבֵּט לֵוִי (דְּבָרִים לֹג ח-יא ורש"י שם).

עם ההצלחות הצטרפו רבים לצבא החשמונאים, והוא מנה אלפי חיילים. חלק היו מאותם שהתחבאו במערות ופחדו להילחם ביוונים מחמת עוצמתם, חלק מהם היו מתיוונים. הגמרא מספרת כי בתחילה היו המתיוונים הללו מתביישים בכך שהם נימולים, וכדי להסתיר עובדה זאת היו מושכים בעורלתם. אחר כך חזרו אותם יהודים בתשובה ומלו את עצמם שנית, למרות הסכנה הרפואית שבדבר, שנאמר: "המול ימול" – אפילו מאה פעמים. ואומר "את בריתי הפר" – לרבות את המשון (עיין יבמות עב ע"ב). ואלה היו החיילים שהתווספו עוד ועוד לצבא החשמונאים.

אור המנורה דוחה הרבה מן החושך

אנחנו חושבים שמה שעורר את העם היה הניצחון של יהודה על ניקנור,

**יהודה וחבריו
החשמונאים
הסתכלו על
המציאות
בעיניים של
יוסף הצדיק,
ולכן הם זכו
למלכה. הם
הסתכלו על
האור הקטן
שמגלה
סייעתא
דשמיא גדולה
וקבעו שמונה
ימים של הלל
והודאה לה'
יתברך**

ובוודאי זה נכון. אבל יש עוד כוח פלאי שהפעיל יהודה על נשמות ישראל, והוא אורה של המנורה. חכמינו אמרו שיש בכוח המנורה הטהורה להאיר את הנשמות של עם ישראל. "כיון שהיו מוליקין מן המנורה, כל חצר שהיתה בירושלים הייתה משתמשת לאורה" (תנחומא תצוה ג). כך הסביר מִן הָרַב אֲלִיהוּ זצ"ל את ההתהפכות ברוחו של יוסף משיטא הבוגד שחזר לעמו בעקבות המגע עם המנורה הטהורה.

"בשעה שבקשו שונאים ליכנס להר הבית אמרו יכנס מהם ובהם תחלה (אמרו יכנס יהודי תחילה. וביקשו מיוסף משיטא, שהיה בוגד יהודי ששירת אותם), אמרין ליה: עול. ומה דאת מפיק דידך הוא (אמרו לו: כנס ומה שאתה מוציא שלך הוא). נכנס והוציא מנורה של זהב. אמרו ליה: אין דרכו של הדיוט להשתמש בו. אלא עול זמן תניינות ומה דאת מפיק דידך הוא (כנס פעם נוספת ומה שאתה מוציא עכשיו יהיה שלך). ולא קבל עליו. נתנו לו מכס שלש שנים - ולא קבל עליו. אמר (יוסף משיטא): לא די שהכעסתי לאלהי פעם אחת אכעיסנו פעם שניה! ומה עשו לו? נתנוהו בחמור של חרשים והיו מנסרים בו והיה צווח: ווי דאכעסתי לבריי" (בראשית רבה תולדות סה כב).

כשראו הרומאים שיוסף משיטא הבוגד לא מסכים להיכנס פעם נוספת לתוך ההיכל לקחת עוד כלי קודש, הם הכניסו אותו לתוך גלגל גדול והחלו לסרוק את בשרו במסמרים בעודו חי, עד שיצאה נשמתו ביסורים גדולים. בשעה זו היה צועק יוסף משיטא: אוי לי שהכעסתי את בוראי. והסביר מִן הָרַב אֲלִיהוּ זצוק"ל, כי מכאן אפשר להבין את כוח המנורה הטהורה שהיפכה את רוחו של יוסף משיטא. שבתחילה היה כל כך מרושע, גס ומתועב, ואחר כך חזר בתשובה גדולה בזכות המגע עם הקודש. לא התפתה לשידולי הרומאים ולא לאכזריותם הרבה. וכשחתכו את בשרו במשור הוא לא צעק: אוי לי מהמשור, אלא: אוי לי שהכעסתי את בוראי.

שמירת שבת במחנה היוונים

בספרים חיצוניים מובא כי צבאו של ניקנור מנה חיילים יהודים רבים שהתיוונו. אבל בעקבות כל מה שקרה הם התחילו להתעורר בתשובה והחלו לחזור לשמור שבת במחנה היוונים. בשעת ההתארגנות לקרב מול יהודה הם ביקשו מניקנור לאפשר להם לא לחלל שבת. הוא כמובן כעס מאוד ודחה את בקשתם, והם התמרמרו והחלו להרגיש זרים בצבאו. יהודה, שידע מה שמתרחש במחנה ניקנור, לחץ לחתור למגע עם ניקנור במלחמה. הוא העריך כי כל צבא השכירים של ניקנור יתפזר ברגע שניקנור ייהרג, וכך באמת קרה. הנסיגה החלה בקרב היהודים המתיוונים, ונסיגתם יצרה בריחה המונית של כל העמים האחרים שהיו שכירים בצבאו של ניקנור.

חנוכה - העלית מן שאול נפשי

מזמור שיר חנוכה הבית לדוד

ביטוי לכל זה אנו מוצאים ב"מזמור שיר חנוכה הבית לדוד", שאומרים בחנוכה אחרי שיר של יום. בשיר חנוכה הבית היינו מצפים לשמוע הרבה תודה, אבל בפועל אנו מוצאים שם עלייה מהכאב ומהשואל. "אָרֻמִּיךָ ה' כִּי דִלִּיתָנִי וְלֹא־שָׁמַחְתָּ אִיבִי לִי: ה' אֱלֹהֵי שְׁעֵתִי אֲלִיד וְתִרְפָּאֲנִי: ה' הֶעֱלִית מִן־שְׁאוֹל נַפְשִׁי חַיִּיתָנִי מִיּוֹרְדֵי־מִיָּרְדִּיבֹר". גם המשך הפרק מלא בזה: "מִה־בָּצַע בְּדָמִי בְּרִדְתִּי אֶל־שַׁחַת הַיּוֹד עָפָר הִיגִיד אֲמַתְךָ: שְׁמַע־ה' וְחַנּוּנִי ה' הִי־עֲזָר לִי: הִפְכָּת מִסָּפְדִּי לְמַחֹל לִי פִתַּחְתָּ שְׂקִי וְתִאֲזַנִּי שְׂמַחָה".

סיפורים על הרב זצ"ל

מימינו מיכאל

מספר אל"מ הרב אברהם אוחננה, רב פיקוד צפון לשעבר: במלחמת לבנון הראשונה היה גדוד שהוקם מחדש, גדוד 101, והוא ספג כמה אבדות, לאו דווקא בפעילות מבצעית. בתקופה קצרה קרו בו תאונות דרכים ועוד אסונות שגרמו לאבדות. החלטתי להביא לגדוד את הרב זצ"ל, והתלווה אליו השר דאז זבולון המר ע"ה. המג"ד פנה אל הרב ואמר לו: כבוד הרב, תברך את הגדוד, הוא סופג יותר מדי אבדות. הרב חיך ואמר: מהיום ייקרא שמכם מיכאל, שהוא בגימטריה 101. כעבור שבועיים התקשרתי לרב ואמרתי לו בשמחה: מיכאל עובד. ב"ה מאז הגדוד עלה על דרך הישר וראינו ברכה גדולה.

מלחמת מצווה בקדושה

סיפר רב בחיל האוויר: באחד מהכנסים, הכריז מפקד חיל האוויר בפני מאות הקצינים הגבוהים של החיל כי אני אשר בפומבי לבצע פעולה חמורה ביותר מבחינה תורנית. הרב זצ"ל הורה לי ללכת ולשכנע את המפקד שלא לעשות טעות שכזו.

מחומש בהוראת רבנו, ובוודאות שעלי להצליח בכל מחיר, נכנסתי ללשכת מפקד החייל כשזיכרון אסתר ומרדכי היהודי לנגד עיני. מפקד חיל האוויר מעולם לא חזר בו מדבריו, ואת הנחתם בחותמת המלך אין להשיב. שיחתנו הייתה לא ארוכה, אבל באופן מפתיע הצלחתי לשכנע אותו כי צעד כזה יפגע קשות בכוחה ההלכתי והרוחני של הרבנות מול החיילים הדתיים בשעת מלחמה, שאכן פרצה בדיוק שנה מאוחר יותר. המפקד הקשיב, הבין והחליט שלא לכפות עלי לבצע את הוראתו. אינני זוכר עוד מקרה שמפקד חיל האוויר שינה את החלטתו.

שנה מאוחר יותר זכיתי לגיבוי מפקד חיל האוויר במניעת חילול שבת. כמו גם בהעמדת כל המערכת המבצעית של הכוחות המיוחדים על מנת למצוא גופה בעומק שטח אויב ולהביאה לקבר ישראל.

בשעת המלחמה ישבתי בבור הפיקוד כדי לוודא שכל הפקודות הניתנות בשבת הם הכרחיות שלא יסיעו בשבת פצצה אחת שאין בה צורך. שלא יבצעו טיפולים, הסעות ותיקונים שאינם נחוצים. כך היו יכולים כל החיילים לדעת שכל הוראה שקיבלו, נבדקה ואושרה ברוח הרב זצ"ל ויקימו מצוות מלחמת מצווה מתוך קדושה אמיתית.

(מתוך הכרך השביעי מסדרת "אביהם של ישראל")

שיר כנגד פגעים ונגעים אחרי הדלקת נרות

את היסוד הזה רואים גם במה שכתב משה רבנו על הגאולה שנאמר כסגולה אחרי הדלקת נרות חנוכה. כך כתב הבן איש חי: "ויש סגולה לשמירה, לומר כל לילה אחר הדלקת נר חנוכה, שבע פעמים יהי נועם וכו', ומזמור יושב בסתר" (תהלים צא - בא"ח הלכות חנוכה כג). בגמרא יש מחלוקת אם השיר הזה הוא "שיר של פגעים" או "שיר של נגעים". מאן דאמר דנגעים, דכתיב: "נגע לא יקרב באהלך". ומאן דאמר פגעים: דכתיב: "יפול מצדך אלף" (שבועות טו ע"ב).

שיר של פגעים ונגעים בהרחבת המקדש וירושלים

הגמרא מביאה את המחלוקת על השיר הזה בהקשר להלכה שאומרת כי הרחבת ירושלים נעשית על ידי שאומרים "מזמור שיר חנוכה הבית לדוד" ו"יושב בסתר" (תהלים צא). ובתוספות שם (שבועות טו ע"ב, ד"ה עד) הוא כותב כי היו אומרים מזמור "יושב בסתר" בעיקר בגלל הפסוק "רק פְּעִינֶיךָ תְּבִיט וְשִׁלְמוֹת יִשְׁעִים תִּרְאֶה", שמדבר על האויבים שהיו מציקים לישראל בשעת בניין המושכן או המקדש או ירושלים. ובכוח השירה הזאת היו דוחים אותם.

כנגד הנגעים בנפש פנימה וכנגד הפגעים בגוף

המהר"ל (חדושי אגדות על שבועות יג) הסביר כי המחלוקת בגמרא אם השיר הזה נקרא "שיר של נגעים" או "שיר של פגעים" נוגעת להבנה כי יש שני סוגים של מפריעים בבניין הקדושה. "יש מזיקין שולטין בגופו ויש אשר שולטין בנפשו, ומי שקורא אותו 'שיר של פגעים' - הפגע הוא לנפש כאשר יקרה לו פגע רע. ומי שאמר 'שיר של נגעים' - הנגע הוא בגופו של אדם. ואין מחלוקת ביניהם רק שזה אומר כי הפגע הוא עיקר שצריך שמירה ממנו, וזה אומר ה'נגע' שצריך שישמור ממנו". וכל המזמור הזה הוא להציל מהם. לסלק כוחות הטומאה, לדחות אותם בכוח הקדושה.

כך אנו אומרים את המזמורים הללו בשעת הדלקת הנרות, כי יש בכוח הנרות השמחה והאמונה להגן עלינו ולהרחיק מעלינו את כל המושטינים והמקטרגים שרוצים להפריע לנו בבניין המקדש ובבניין ירושלים. כנגד כולם אנחנו מדליקים את הנר הקטן הזה, שהתקיים בו בסופו של דבר "והַרְעַשְׁתִּי אֶת כָּל הַגּוֹיִם וּבָאוּ תְּקִידַת כָּל הַגּוֹיִם וּמְלֹאֲתֵי אֶת הַבַּיִת הַזֶּה כְּבוֹד אֱמֹר ה' צְבָאוֹת: לִי הִסָּפֵךְ וְלִי הִתְקַבַּל נֶאֱמַר ה' צְבָאוֹת: גְּדוֹל יְהוָה כְּבוֹד הַבַּיִת הַזֶּה הַאֲחֵרוֹן מִן הָרֵאשׁוֹן אֲמַר ה' צְבָאוֹת וּבְמִקּוֹם הַזֶּה אֶתֵּן שְׁלֹם נֶאֱמַר ה' צְבָאוֹת" (חגי ב). אמן ואמן.

תשובה כהלכה

הדלקת נרות חנוכה. האם עדיף תפילת מנחה ביחיד ולהדליק נרות חנוכה אחרי מנחה, או תפילת מנחה בציבור ולהדליק נרות חנוכה לפני מנחה? מנחה ביחיד והדלקה אחרי מנחה.

איזה רוח עושה ל' מצטרף. אדם שמדליק נרות חנוכה בפתח חצרו ובשבת צפויים גשם ורוח, אם יש חשש שהתנאים והאקווריום ייפלו וישיברו, האם יכול לטלטל אותה לאחר שכבתה ולהכניסה אל תוך ביתו? יניח משהו לא מוקצה שחשוב בעיניו יותר מהנחת את החנוכיה כאשר יכבו הנרות.

אל האלמחות. לסדנו על ברכת הניסים. האם בימינו מברכים על מלחמות ישראל? האם מברכים על מלחמות התנ"ך? האם מברכים על נס פרטי? א] בוודאי שחייבים לברך על מלחמות ישראל שיוצאים איפה הן היו. אבל מספק מברכים בלי שם ומלכות. ב] על מלחמות התנ"ך בדרך כלל לא מברכים, כיוון שלא מזהים בוודאות את המקומות אבל כתב ב"כף החיים" כי כשעוברים במקום שלא מזהים אותו בוודאות, מספרים את הסיפור ואומרים תודה לה' בכל לשון שיוצאים. ובזה יוצאים ידי חובה. וכיום נוהגים כך גם לגבי מקומות שהיו בהם מלחמות ישראל. ג] מברכים על נס פרטי.

המעוניינים לקבל את העלון במייל או מידע על שיעורים נא לשלוח harav52@gmail.com או sms 058-4525200 | לשכת הרב שמואל אליהו | להזמנת ספרי מרן הרב מרדכי אליהו זצ"ל 02-6521195

האחים דויטש תעשיות טקסטיל איזור התעשייה קרית מלאכי	קונדיטוריה האחים עיני בני ברק. כשרות למהדרין איכות ועבודה עברית	בית הדין לדיני ממונות "דרכי הוראה" בבית המדרש של מרן הראשון זצוק"ל טל. 02-6514399 פקס. 02-6536842	הפצת "קול צופין" והפצה שבועית של עלוני פרשת שבוע לבתי כנסת בכל רחבי הארץ יוסי בן-הדוד 03-6106329 B0528908518@gmail.com	שיווק עופות בכשרות מהודרת עם כל החומרות וההידורים של "דרכי הוראה" סיפור פול מן היתר מרדכי אליהו זצוק"ל במחנה בני דוד יוסף אליהו שלי"א נשקפה ליד רחוב עלי "דרכי הוראה לרבנים" טל. 058-6316969 058-995-79 15-995
--	---	---	---	--